

Кыргызстандын президенти Сооронбай Жээнбеков жана Түркиянын президенти Режеп Тайип Эрдоган студенттер менен

Билим - акылдын чырагы

Жыл тогошор алдында республикабыздагы ири окуу жайлардын бири - Кыргыз-Түрк "Манас" университетинин биринчи проректору Асылбек Кулмырзаевди кепке тарттык.

Кыргыз-Түрк "Манас" университетинин биринчи проректору Асылбек КУЛМЫРЗАЕВ:

курстарда кимдер окуй алышат эле кезде ири эл аралык конгрессийлери, симпозиумдар көп. Мындай иш-чаралардын максатта неде?

Чындыгында эле университет көптөгөн эл аралык конгресстер, жы симпозиумдар уюштурулуп турат. Мын чаралардын максаты - бир жагынан э тажрыйба жана алдыңкы практиканы тил аркылуу улуттук аң сезимди өстү лып тандыруу, маданияты өнүктүрүү лүк карым-катнашты бекемдөө болсо жагынан аткаруу жана мыйзам чыга лик органдарынын, коомдук институ макулдашылган аракеттерин иштеп көмөктөшүү болуп саналат. Мисалы, ситетте үстүбүздөгү жылдын 27-28- күндөрү Түрк элдеринин салттуу с оюндары аталышында II Эл аралык зиум өткөрүлдү. Эки күнгө созулган зиумдун негизги максаты - көчмөндө рхый, маданий, этнографиялык мур дүйнөгө таанытуу болду. Симпозиу

«Биздин бүтүрүүчүлө 33 мамлекетинде ийгилик»

Жыпар АКУНОВА, "Кыргыз Туусу"

Асылбек Атаммырзаевич, Кыргыз-Түрк "Манас" университетинин уюштурулганына 23 жыл болду. Бул университеттин ачылышы кыргыз-түрк достук мамилелеринин символу катары сыпатталып келет. Азыр алгачкы жылдарга караганда имараттар көбөйдү, өзүнчө эле чоң студенттик шаарчага айланды. Учурда канча факультет бар, канча студент билим алышууда. Алдыда кандай жаңы факультеттер ачылышы мүмкүн?

Сурооңузда туура белгилен кеттиниз. Кыргыз-Түрк "Манас" университети эки өлкөнүн достугунун, бир туугандык байланышынын жаркын мисалы болуп эсептелет жана түрк дүйнөсүнүн мамлекеттеринин ортосунда көпүрөлүк кызмат аткарып келет. Ушул тапта университетте жаштарыбыз 9 факультеттен, 2 институттан, 4 жогорку мектептен билим алышууда. Заманга шайкеш, бүгүнкү күн талап кылган кесиптерге даярдоо үчүн гуманитардык, табигый илимдер, көркөм өнөр, коммуникация, экономика жана башкаруу, теология, инженерия, ветеринария, айыл чарба факультеттери ачылган. Эки институтта, атап айтканда табигый илимдер институтунда жана коомдук илимдер институтунда магистратура жана докторантура программалары боюнча билим алышат. Ал эми жогорку мектептерде кайсы кесиптер боюнча билим берилери окурмандарды кызыктырышы мүмкүн, аларды атап кетейин: Дене тарбия жана спорт жогорку мектеби, Туризм жана мейманкана иштетүү жогорку мектеби, Чет тилдер жогорку мектеби жана Кесиптик жогорку мектеби. Жыйырма жылдан ашуун мезгилде окуу жайыбыздын факультеттерин жана жогорку мектептерин 6947 студент бүтүрүп чыгышты. Учурда университеттибизде 5815 студент

окуйт. Кыргыз-Түрк "Манас" университетинде тажрыйбалуу, дасыккан окутуучулук курамдын болушу, мыкты материалдык-техникалык база жана инфраструктура студенттерге талаптагыдай билим берүүгө шарт түзүп турат.

Алдыдагы жылдарда Кыргыз-Түрк "Манас" университетинин медициналык факультетин жана клиникасын ачуу пландаштырылып жатат. Ал ачылып калса, келечеги кең болмокчу.

Чет өлкөлөрдөн келип окуган жаштар арбынбы?

Чет өлкөдөн келип окуган жаштардын саны жыл сайын арбып баратат. Бүгүн университетте чет өлкөдөн келип окуп жаткан жаштар студенттердин жалпы санынын 18 пайызын түзөт. Алар 12 өлкөнүн жарандары жана 23 улуттун өкүлдөрү.

Сиздерде студенттер Түркия мамлекетинин каржылоосунан улам негизинен акысыз окушат. Ал түрүн студентини да алышат. Окуу жай жылдан жылга канатын сөзүп баратканда, каржы чыгышы көбөйө берет да. Кийин соң котракты толук турган факультеттер ачылышы мүмкүнбү?

Албетте, бүгүн университет мамлекеттик бюджеттен каржыланып жатканына карабай, биз дагы өзүбүздүн ишмердигибизден башка каржылоо булактарын табышыбыз керек. Бул багытта университеттин Камкорчулар кеңеши бир катар чечимдерди кабыл алган. Мисалы, университет акы алуу менен адистерди даярлай алат, бул бүтүрүүчүлөргө биргелешкен диплом берүү менен башка ЖОЖдор менен өнөктөштүктө ишке ашырылат. Мындан сырткары, биз кыргыз жана түрк тилдеринен башка тилдерде акы төлөмө окуу программаларын сунуштай алабыз. Бирок университеттибизге Кыргызстан муктаж болгон адистерди даярдоо миссиясы жүктөлгөндүктөн, бул адистиктерди

Университетте элкар жазуучу Ч.Айтматовдун 90 жылдыгын белгиле учурунда, КТМУнун ректору Себахаттин Балкы, ЖККнын төрагасы Д.Жумабеков, Түркиянын Парламентинин спикери Б.Ишылдырмын жана КТМУнун биринчи проректору А.Кулмырзаев (солдон ботго)

бюджеттен окутууну уланга берерибизди белгилеп коюшум керек. Аларга инженерия, айыл чарба, ветеринария багытындагы жана туризм тармагындагы адистиктер кирет.

Чет мамлекеттердин ЖОЖдору менен өнөктөштүктө КТМУнун студенттери алардын окуу жайларына, алардыкы бул жакка келип билим алышат экен. Бул ыкманын үзүрүн, жемини эмнеден сезсек болот?

Кыргыз-Түрк «Манас» университети 150дөн ашык чет өлкөлүк ЖОЖдор менен кызматташтык келишимин түзгөн. Жыл сайын орто эсеп менен 70 студент ар кандай программалар аркылуу чет мамлекеттердеги окуу жайларга барып билим алып келүүдө. Бул ыкма студенттердин көп тилдүү билим алуусуна, бир нече тилди жогорку деңгээлде үйрөнүүлөрүнө өбөлгө болот, тажрыйба алмашышат, көз караштары кеңейет. Албетте, аны менен катар жаңы технологияларды өздөштүрүшүп, өлкө менен таанышышат. Белгилеп кете турган нерсе, "Мевлана" жана "Эрасмус+" программаларынын алкагында окутуучу жана студенттерди алмашуу жолго коюлган. Себеби, бир туугандыктын долбоору болгон университеттибиз жалгыз гана Кыргызстан менен Түркиядан эмес, башка түрк тилдүү мамлекеттерден, боордош жана чет мамлекеттерден келген жаштардын жана окутуучулардын башын бириктирип, орток маданий баалуулуктардын айланасында жуурулушуп, жогорку квалификациялуу бүтүрүүчүлөрдү даярдоо милдетин ишке ашырып жатат. Анын ичинде тынчтыкта жана биримдикте жашоо маданиятына үйрөтүү, өз өлкөлөрүнүн жана Түрк дүйнөсүнүн өнүгүшүнө салым кошууларына өбөлгө түзүү максат кылынган.

Окуу жайда курстар, тренингдер байма-бай өткөрүлүп турат дешет. Ал

элдеринин салттуу спорттук оюндар мий жааттан терең жана ар тараптуу аркылуу пикир алмашуу, салттуу спорт дардын келип чыгышы, калыптанышуу, этнографиялык мааниси жана жалпы этнографиялык дүйнө маданиятына кошкон кеңири талкууга алынды. Буларга кошуу верситет айылдарда жана тоолуу айыл жайгашкан мектептерге материалдык көрсөтүп, мугалимдерге билимин өрнү курстарын уюштурат. Айыл чарбасы гектенген ветеринарларга жана ферм жаңы өндүрүштүк ыкмаларды өздөп багытталган курстар да угултуксуз иш ырылып келет.

Учур менен тең кадамдаш ылым берүүдө эң биринчи кезекте эмнеге буруш керек деп ойлойсуз.

Бүгүн биз болуп көрбөгөндө рүүлөрдүн, жаңы технологиялардын да жашап жатпайбызбы. Ушундан улам кайсы тармак, кайсы багыт болбосун ат тык абдан күчтүү. Бул айрыкча били тармагында ачык сезилет. Себеби, бир өткөн күч жок. Илгертен эле били га жол көрсөткөн шам чырак экени а келген да. Азыр убакыт учкан күштөй та заман билимдүүлүк менен кесипкөйлү чам ой жүгүртүүнү, бат чечим кабыл шарттайт. Андыктан, заманбап мыкты берүүдө сапатка басым жасоо менен га даштыйка туруштук берүүгө болот. жаңы технологияларды билимге ээ бо руп өздөштүрүү жана андан ары өркүн мүмкүн эмес. Ошондуктан, Кыргыз-Тү нас" университетти алгач уюштурган студенттерге билим берүүдө сапатка ба соону биринчи орунга коюп келатат. Ак ылык сапатты эл аралык стандарттарга я

Университеттин студенттери

КГМУнун медицина факультетинин жана клиникасынын жерпайына Түркиянын Президенти Режеп Тайип Эрдоган жана Кыргызстандын Президенти Сооронбай Жээнбеков капсула салышууда

«Дүйнөнүн үү иштеп жатышат»

макатында бардык окуу программаларында "Болонья процессине" шайкеш ECTS кредиттер тутуму киргизилген. Анын натыйжасында 2015-2016-жылдан тарта бүтүрүүчүлөрүбүз кыргыз, түрк жана орус тилдери менен катар эле дипломго англисче тиркеме бериле баштаган. Бул бүтүрүүчүлөрүбүздүн эмгек рыногунда таандашчыл потенциалын арттыруусуна салым кошот. Учурда биздин бүтүрүүчүлөр дүйнөнүн 33 мамлекетинде үзүрлүү иштеп жатышканын мисал тарта кетейин.

Акыркы жылдарда сапатты жогорулатууга арналган иш-чараларга абдан чоң маани берилип, көп иштер жасалып жатат. Сапатты арттыруу үчүн мурунку лабораторияларды модернизациялоо менен бирге эле 64 жаңы лаборатория, практикалык сабактар өткөрүлүүчү устанак жана башка жайлар кызматка берилди. Буга кошумча университеттибиздин маалымат-компьютердик технологиялык системасы менен бөлүмдөрү заманбап, өнүккөн өлкөлөрдүн стандарттарына ылайыкташтырылып, жуманын 7 күнүндө тең 24 сааттан маалыматка оңой жетүү мүмкүнчүлүктөрү түзүлдү. Университетте академиялык баалоо жана сапатты жогорулатуу кеңешин, Болонья координациялык комиссиясы, окуу жайдын ички баалоо жана көзөмөлдөө тобу түзүлүп, ишмердүүлүктөрүн улантууда.

Билимдин сапатынын негизи болуп албетте, профессордук-окутуучулук курамдын деңгээли эсептелет. Окутуучуларга университет койгон талаптар эл аралык стандарттарга шайкеш келет. Алардын илим изилдөө деңгээли эл аралык деңгээлде болушу, илимий макалалары дүйнөлүк абройлуу журналдарда жарыяланышы, чет тилдерди билүүсү, эл аралык долбоорлорго катышуусу зарыл. Ушул талаптарга жооп берген кадрларды даярдоо максатында университетте «Кыргыз-Түрк «Манас» университетинин окутуучуларын даярдоо программасы» ишке ашырылат. Бүтүрүүчүлөрүбүздүн арасынан эң мыктыларын тандап, аларды максаттуу түрдө Түркиянын алдыңкы университеттерине магистратура жана докторантурага жиберип, чыгымдарын каржылап, кайра университетке келип эмгектенишин камсыз кылып жатабыз.

Акыркы жылдарда университетке кандай жакшылык, кандай өзгөрүү киргизилгенин айта кетсеңиз?

Студенттерибизге бир программалардан башка бир программага өтүүдө ийкемдүүлүк сакталып, кош жана кошумча адистик алуу мүмкүнчүлүктөрү түзүлдү. Муну менен бирге башка окуу жайлар менен түзүлгөн келишимдердин негизинде студенттер жана окутуучулар менен алмашуу программаларына пайдалануу мүмкүнчүлүктөрү жолго коюлганын жогоруда айта кеттим. Студенттерибизге багыт жана кеңеш берүү кызматтарынан башка жеке инсандык өнүгүү, карьераны пландоо, өлкө ичинде жана башка мамлекеттерде стажировкадан өтүү мүмкүнчүлүктөрү берилген. Акыркы үч жыл-

да 1500дөн ашуун студент чет мамлекеттерде өндүрүштүк практикадан өтүү шартынан пайдалана алышты.

Университеттибиздин окутуучуларынын ишмердүүлүгүн баалоонун жаңы системасы киргизилди. Натыйжада ар бир окутуучунун окутуу-тарбия, илимий изилдөө жана башка ишмердүүлүгүнө объективдүү түрдө уяй берилип, артыкчылыктары жана кемчиликтери ар бир окуу жылы бааланат. Эгер окутуучу белгиленген өлчөмдө уяй алса, анын айлыгына шыктандыруучу кошумча акча төлөнөт. Бул ыкма ар бир окутуучу өзүнүн квалификациясын үзгүлтүксүз өркүндөтүүгө жана келерки жылы өткөн жылдан дагы мыкты иштөөгө түрткү берет. Окутуучулардын ишмердүүлүгүн баалоо университеттин интернет баракчасы аркылуу атайын программанын жардамы менен ишке ашырылат.

Студенттер лабораторияда

Кыргыз-Түрк «Манас» университетинин бүтүрүүчүлөрүнүн дипломдору эки өлкөгө – Түркияда да, Кыргызстанда да жарактуу. Өлкөбүздөгү башка жогорку окуу жайларга салыштырмалуу КТМУнун бүтүргөнөрдүн иш табуусу кандай? Алардын кийинки тагдырына сырттан көз салып, байкоо жүргүзүүгө мүмкүнчүлүгүңүздөр барбы?

Жыл сайын Кыргыз-Түрк «Манас» университетинин бүтүрүүчүлөрү тууралуу университет тарабынан сурамжылоо жана анкета толтуруу аркылуу кийинки келечегине жана ЖОЖдон кийинки билим алуусуна кызыгып, маалымат алып турабыз. 2002-2017-жылдар аралыгындагы бүтүрүүчүлөрдү сурамжылоо кесибин боюнча иштөө 50%ды, ЖОЖдон кийинки билим алуу (магистратура, докторантура) 12%ды, кесибин тышкары иштөө 23%ды, башка (аскерде кызмат өтөө, үй-бүлө куруу, жумуш издөө ж.б.) 17%ды түздү. Андан тышка-

ры бүтүрүүчүлөрдүн кайсы тармактарда иштеп жаткандыгын тактап турабыз. Маалымат боюнча бүтүрүүчүлөрүбүз телерадио, экономика, финансы, туризм жана инженерия багытында көбүрөөк иштешерин байкайбыз.

«Манас» университети дүйнөдөгү мыкты жогорку окуу жайлардын катарынан орун алып жүрөт. Рейтинги жогору. Бир топ абройлуу сыйлыктарды алдыңыздар. Алардын ичинен окуу жайдын жалпы эле жамаатын сыймыктандырган сыйлык деп кайсынысын бөлүп көрсөтөр элечиз?

2017-2018-окуу жылы окуу жайыбыз үчүн тарыхый тий болду десем болот. Бул жылы университеттибиз академиялык сапатты жакшыртуу жана сапатты камсыз кылуу багытында жүргүзгөн ийгиликтүү иштеринин натыйжасында Кыргыз Республикасынын Президентинин 2017-жылдын 30-августундагы чечими менен өлкөнүн социалдык-экономикалык, руханий жана интеллектуалдык потенциалын өнүктүрүүгө өзгөчө салым кошкондугу үчүн «Достук» орден менен сыйланды. Бул сыйлыктын берилиши университеттин 23 жылдык ийгиликтүү иш-аракетинин бааланышы десек болот.

Үстүбүздөгү жылдын 2-сентябрында Кыргыз Республикасынын Президентинин Сооронбай Жээнбеков менен Түркиянын Президентинин Режеп Тайип Эрдоган университеттин профессор-окутуучулары, кызматкерлери, студенттери менен жолугушту. Андан кийин медициналык факультеттин жана кли-

никасынын имаратынын пайдубалына капсула салышканын билдирди. Эки мамлекеттин башчысы Кыргыз-Түрк «Манас» университетин тууралуу кандай пикир, каалоолорун билдиришти?

Университетибизде жолугушууда эки Президент тең окуу жайдын наамына жылуу пикирлерин айтышты. Кыргыз Республикасынын Президентин Сооронбай Жээнбеков Кыргыз-Түрк «Манас» университетин эки мамлекеттин ортосундагы эң үлгүлүү, ийгиликтүү долбоор деп атады. Сөзүндө «Университет кыргыз үчүн ыйык болгон Манас атабыздын атын алып жүрөт жана өз ишинде айкөлдүк, достук жана ынтымак, кызматташтыкты бекемдөө принциптерин пайдаланууда. Манас атабыздан келаткан 7 оустайбызды толук аткарып келатат. Экинчиден, окуунун сапатына өзгөчө көңүл

ларды колдонууга жана сапаттуу медициналык кызмат көрсөтүүгө шарт түзүлмөкчү.

Түркия Республикасынын Президентини Режеп Тайип Эрдоган өз сөзүндө акыркы 8 жыл ичинде Кыргызстанга келген иш жана расмий сапарларынын алкагында «Манас» университети үч ирет келгенде байкаган өзгөрүүлөргө токтолду. Бул келишинде «Манас» университетинин Кыргызстандагы заманбап жана эң алдыңкы окуу жай катары жогорку мартабага жетишкенин көрүп жатканын билдирип, «Орто Азиядагы абройлуу жогорку окуу жайлардын арасында орун алган жана бүтүрүүчүлөрү дүйнөнүн ар кыл бурчунда иштей алган университетти көрүп сүйүнүп жатам. 23 жылдын ичинде университеттин билим берүү, материалдык-техникалык базаны жакшыртуу жана алдыңкы технологияларды колдонуу боюнча жетишкендиктери мактоого арыят. Мындай ийгиликке жетиш үчүн Түркия Республикасынын Өкмөтү 23 жылдын ичинде 356 миллион АКШ долларын жумшады. Түркиянын эң алдыңкы университеттеринен профессор-окутуучулары бул университетке жибердик», - деп айтты. Ошондой эле университет билим берүү, илимий өнүгүү, коомго кызмат көрсөтүү жана эл аралык марка болууга жетүү жолунда ишенимдүү кадам шилтей баштаганын баса белгилеп кетти. Эки өлкөнүн Президенттеринин бул айткандары бизге улам жаңы бийиктикке жетүү үчүн умтулууда гана эмес, ышк берет.

Жакында Түркиянын парламентинин спикери Б. Йылдырым жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин Төрагасы Д. Жумабеков университетке келип кетишти...

Түркиянын парламентинин спикери Биали Йылдырым жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин Төрагасы Дастан Жумабеков Кыргыз-Түрк «Манас» университетинде алып жазуучубуз Чыңгыз Айтматовдун 90 жылдык юбилейине арналып өткөрүлгөн иш-чаралардын жыйынтыктоочу аземине катышышы, улуу жазуучубуздун 90 жылдыгы бүтүн дүйнөдө кеңири белгиленип, жаш муундарга анын өмүрү жана чыгармачылыгы жөнүндө кенен маалымат берилип жатканын айтышты. 130 өлкөдө 175 тилге которулган улуу жазуучубуздун чыгармаларына бизге өлкөб-өчпөс мурас болуп калганын, айкөл Манас бабабыздын атын алып жүргөн окуу жайыбыз бир тууган эки өлкөнүн ортосундагы достуктун алтын көпүрөсү экенин белгилешти.

Учурда окуу жайда чечүүгө тийиш болгон көйөйлүү маселелер барбы?

Азыркы учурдагы эң көйгөйлүү маселе – Кыргызстанда философия доктору (PhD) академиялык даражасынын тааныла башы болуп эсептелет. Кыргызстандын жогорку билим берүү системасын батыш стандарттарына шайкеш кылуу максатында бакалавр жана магистр академиялык даражаларын кабыл алып, учурда биздин ЖОЖдор бул программаларды ийгиликтүү ишке ашырып жатышат. Бирок биздин жогорку билим берүү системасындагы үчүнчү академиялык тепкичи, философия доктору (PhD) бизде орун ала элек. Маалым болгондой, Кыргыз Республикасынын Өкмөтү жана Жогорку Кеңеши билим берүү мыйзамына тиешелүү өзгөрүүлөрдү киргизүү иштерин жүргүзүп жатышат. «Манас» университети 2002-жылдан тарта философия доктору (PhD) программаларын ишке ашырып, 87 бүтүрүүчү чыгарды. Тилекке каршы, Кыргызстанда академиялык даражалары тааныла баштагандыктан, ал бүтүрүүчүлөрүбүздүн алган квалификациялар колдонулбай башка өлкөлөргө кетүүгө мажбур болушууда же биздин университетте калышууда. Эгер кыска мөөнөттө философия доктору (PhD) даражасы таанылса, анын ээлери Кыргызстанга үзүрлүү эмгек кылышарына ишенебиз. Буга кошумча батыш ЖОЖдорунун доктордук дипломдоруна ээ болгон биздин жаштардын өз өлкөсүндө эмгектенишине шарт түзүлөт эле.

Келечекте Кыргыз-Түрк «Манас» университетинин көздөгөн максаты жөнүндө окурмандар менен бөлүшө кетсеңиз. Алдыдагы он жылда окуу жайдан кандай жетишкендиктерди, ийгиликтерди күтсөк болот?

Дүйнөлүк илимге салым кошкон эл аралык деңгээлдеги абройлуу жана белгилүү университет болуу жолун тандап алган университеттибиз 23 жылдын ичинде алдыга койгон максаттарынын көпчүлүк бөлүгүн аткарып десем болот. Өзгөчө акыркы он жылга чукул мезгилде Кыргыз-Түрк «Манас» университети билим берүү деңгээлин кыйла бийиктикке жогорулатып, ошондой эле бул багытта эл аралык маркага ээ болууга олуттуу кадамдар ташталды. Университетибизде түрк дүйнөсүнүн биримдиги жана өнүгүүсү үчүн пайдубал түзгөнө, жаштарыбызды дүйнөлүк таандаштыкта жеңип чыккандай мыкты деңгээлде даярдоо менен ийгиликке жетишкенге умтулабыз. Кыргыз-Түрк «Манас» университетин унутпук жана дүйнөлүк баалуулуктарга ээ жаштарды тарбиялап өстүргөн окуу жай болот деп айтууга толук негиз бар.